

ПОЛИТИЧЕСКИЯТ ДИСКУРС В КАМПАНИЯТА ЗА ЕВРОПЕЙСКИ ПАРЛАМЕНТ 2014

Полина Крайнева
Май 2014

В тази авторска статия се анализират резултатите от изследване на политическото говорене на основните парламентарно представени и извънпарламентарни партии, проведено в периода 25 април – 18 май. При изготвянето ѝ, безпристрастно и с респект към фактите, са взети всички мерки за осигуряване на обективна и точна информация. Анализът не изразява политически пристрастия; не третира политическото говорене положително или отрицателно.

Авторът не носи отговорност за неточно, непълно и превратно използване на информацията, представена в статията. Без нейното изрично писмено съгласие съдържанието на статията не може да бъде променяно, преработвано, приспособявано, допълвано или от него да се изработват производни материали; не може да се цитира, освен за изследователски и учебни цели – статията не е част от медийния дебат. За нанесените вреди се носи съответна имуществена отговорност.

Резюме

Статията представя резултати от изследване на политическото говорене на основните парламентарно представени и извънпарламентарни партии, проведено в периода 25 април – 18 май. В основата на оценката е залегнал content-анализ за идентифициране на основните теми и послания. Методиката е допълнена от семантичен анализ на политическото говорене за разкриване на допълнителните характеристики при изграждането на комуникационните конструкти. Изследването показва, че конкуренцията между партиите в предизборната кампания за ЕП се характеризира с висока конвергенция на избраните от тях теми, като превес имат социалните послания. Невъзможността конкуренцията между партиите да се реализира чрез сблъсък на идеи и политики намира пряко отражение в изострянето на партийната конфронтация. Европейската тематика почти отсъства. За сметка на това, са налице елементи на пропукване на националния консенсус относно атлантическото и европейско членство на България.

Въведение

Политическата комуникация е интерактивен процес на обмен на информация между политическите партии, медиите и обществото. Всички форми на политическа комуникация са насочени към повишаване на доверието чрез промяна на съществуващите нагласи и мотивиране на определен тип поведение за участие в политическия живот и извършване на действия, насочени в подкрепа на определена партия и/или кандидат. В този процес езикът има ключова роля, доколкото всяко политическо действие е предпоставено, повлияно и реализирано чрез употребата на езика.

Проучването си поставя за цел да: 1) изведе доминиращите характеристики на политическия дискурс в предизборната кампания за ЕП; 2) идентифицира основните теми на кампанията за всяка от политическите партии и в сравнителна перспектива; 3) изследва използвания подход при структуриране на посланията и да предложи интерпретация на значенията.

Приложената методика се изразява в: 1) използване на content анализ за идентифициране на основните теми и послания, излъчени от политическите партии. Той се основава на изследване на вербални (устни или писмени) теми и съобщения в количествена и качествена перспектива; 2) използване на семантичен анализ на политическото говорене за разкриване на допълнителните характеристики при формирането и реализацията на езиковите конструкти.

Предмет на анализ¹ са: 1) основните теми и послания, върху които партиите акцентират; 2) специфичните ползи за избирателите, предложени в предизборните програми и поетите ангажименти за реализация на конкретни политики; 3) ключовите думи, колокации, фрази и изрази, които имат висока относителна тежест в общата езикова рамка.

Хипотеза 1. Конкуренцията между партиите в предизборната кампания за ЕП се характеризира с висока конвергенция на избраните от тях теми. Отсъстват ясно разграничими различия между основните партии и в контекста на предложените

политики за разрешаване на проблемите, изведени като приоритетни. Доминират темите от националния дневен ред, като превес имат социалните послания.

Хипотеза 2. Невъзможността конкуренцията между партиите да се реализира чрез сблъсък на идеи и политики намира пряко отражение в изострянето на партийната конфронтация. Дебатът се реализира като словесна битка между лидерите на основните партии.

Хипотеза 3. Европейската тематика почти отсъства. За сметка на това са налице елементи на пропускване на националния консенсус относно атлантическото и европейско членство на България.

Дебатът между основните политически партии в настоящата кампания за ЕП е реализиран почти изцяло на базата на теми от националния дневен ред. Формирането на посланията следва логиката на социологическите сондажи и посочените в тях електорални нагласи относно основните проблеми пред страната. Класическият сблъсък на идеи и тези отстъпва в полза на унифицирана реторика. В тази ситуация, политическите партии се стремят да повдигнат и наложат определена тема, върху която считат, че притежават най-голяма автентичност и авторитет. На практика, и тази линия на конкуренция се оказва неефективна, доколкото повдигането на дадена тема веднага се възприема от останалите формации, макар и с различна относителна тежест, като по този начин се обезценява. Проблемът допълнително се задълбочава от обстоятелството, че основните партии не са в състояние да предложат различни решения на посочените проблеми.

Обобщение на най-актуалните теми в периода 25.03.2014 – 18.05.2014 г. за всяка от разглежданите партии* (Я – ядро, П – присъства, но не е ядро, И – индикация, не е изрично подчертана):

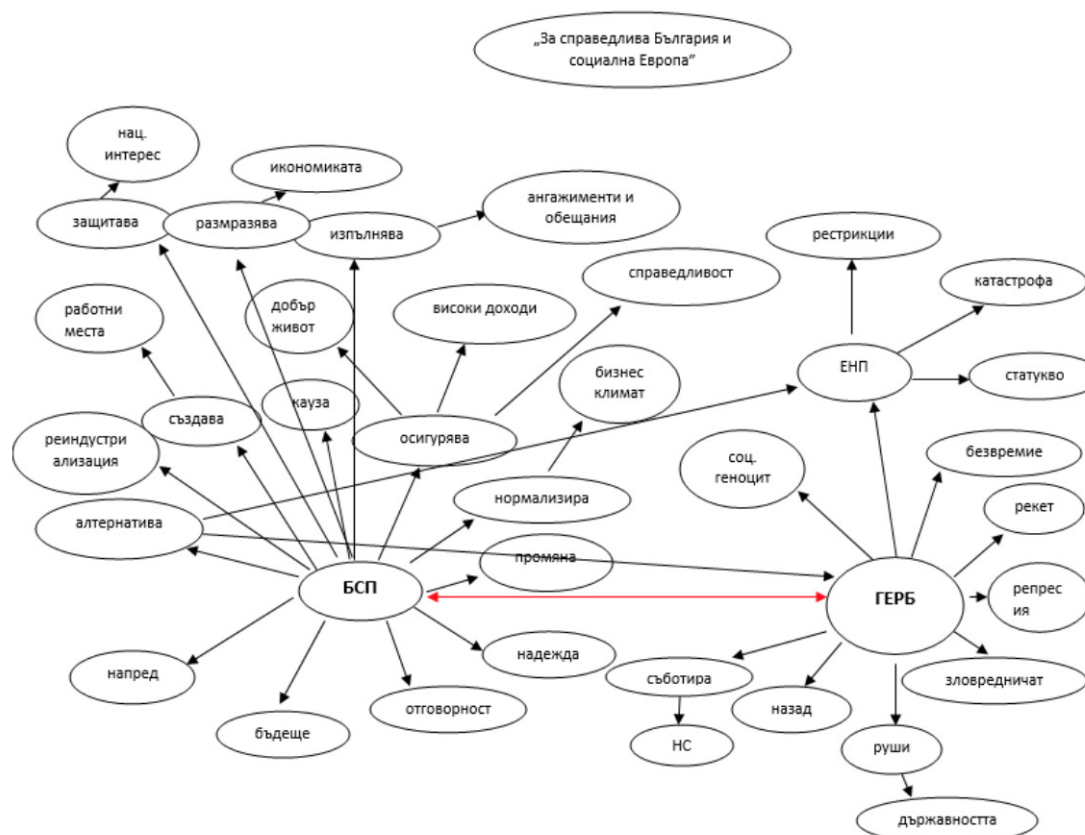
Теми	БСП/КБ	ГЕРБ	ДПС	ББЦ	АБВ	РБ	Атака	НФСБ
Бъдещето на ЕС	Я	И	И	П	П	П		И
Защита на българския интерес в ЕС	Я	П	П	Я	Я	Я	Я	П
Задкулисие в политиката	И	П	И	Я	Я	Я	И	И
Предсрочни избори		Я		Я	П	Я	П	И
Провеждане на операция „Чисти ръце“		И		Я		П	П	И
Енергетика	П	П	П	И	П	Я	И	И
Промяна на Конституцията		П		П	Я	П		
Реиндустриализация	Я			П	И	И		
Отмяна на плоския данък	П	И		Я	Я			И
Малък и среден бизнес	П	П		П	И	П		И
Борба с безработицата, по-високи доходи	Я	П		П	П	Я		И
Борба с монополите	П	И		П	П	П	П	И
Защита на потребителите срещу банките и чуждестранните ЕРП-та	П			П		И	П	

Противодействие на демографската криза	И	И		П	Я	И	И	И
Развитие на регионите	П	И	И	Я	П	П		И
Спрени евро фондове		Я				П		
Образование, здравеопазване, пенсионна система	П	И		П	Я	П		И
Кризата в Украйна	П	П	И	П	Я	П	Я	П
АЕЦ „Белене“				П	Я			
Връщане на задължителната казарма				Я				

Невъзможността на партиите да формулират ясни и разграничени послания, на основата на които да се позиционират една срещу друга, намира своето отражение в изострянето на партийната конфронтация.

Стратегията на двете водещи партии БСП и ГЕРБ се реализира на основата на лидерски сблъсък между тях. Иницирирана и наложена от БСП, тя пресъздава отличителните характеристики на класическо ляво-дясно противопоставяне.

Семантична карта БСП

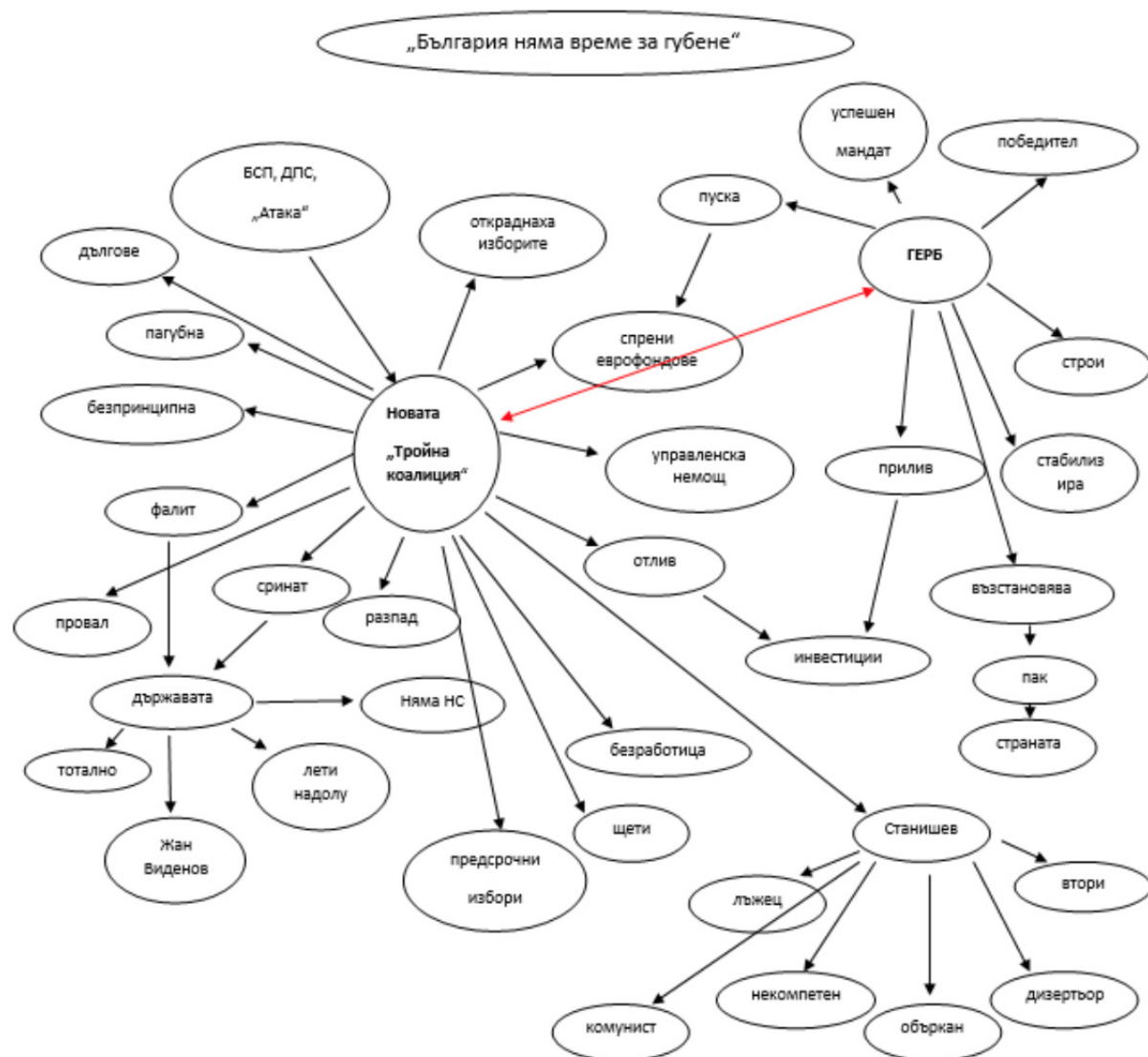
- В политическият дискурс на БСП превес имат силните социални послания в национален и европейски контекст. Картината се допълва от защита на постигнато

от кабинета „Орешарски“ – „създава“, „осигурява“, „защитава“, „изпълнява“, в
колокация с „работни места“, „високи доходи“, „добър живот“, „обещания“ и т.н.;

- Традиционната линия на противопоставяне срещу ГЕРБ – „рекети“, „репресия“, „Цв. Цветанов“ е обогатена с критика на социалния модел на правителството на Б. Борисов – „социален геноцид“, „катастрофа“, „безвремие“; и като част от ЕНП – „статукво“, „рестрикции“, „виновни“ и т.н.;
- Доминират социалните лексеми с позитивна конотация – „справедливост“, „бъдеще“, „надежда“, „промяна“, „напред“ и т.н.

Реториката на ГЕРБ е отзвук на тази на БСП – „Изборите на 25 май ще бъдат битка на доброто и злото“ (Бойко Борисов – 27.04.2014).

Семантична карта ГЕРБ

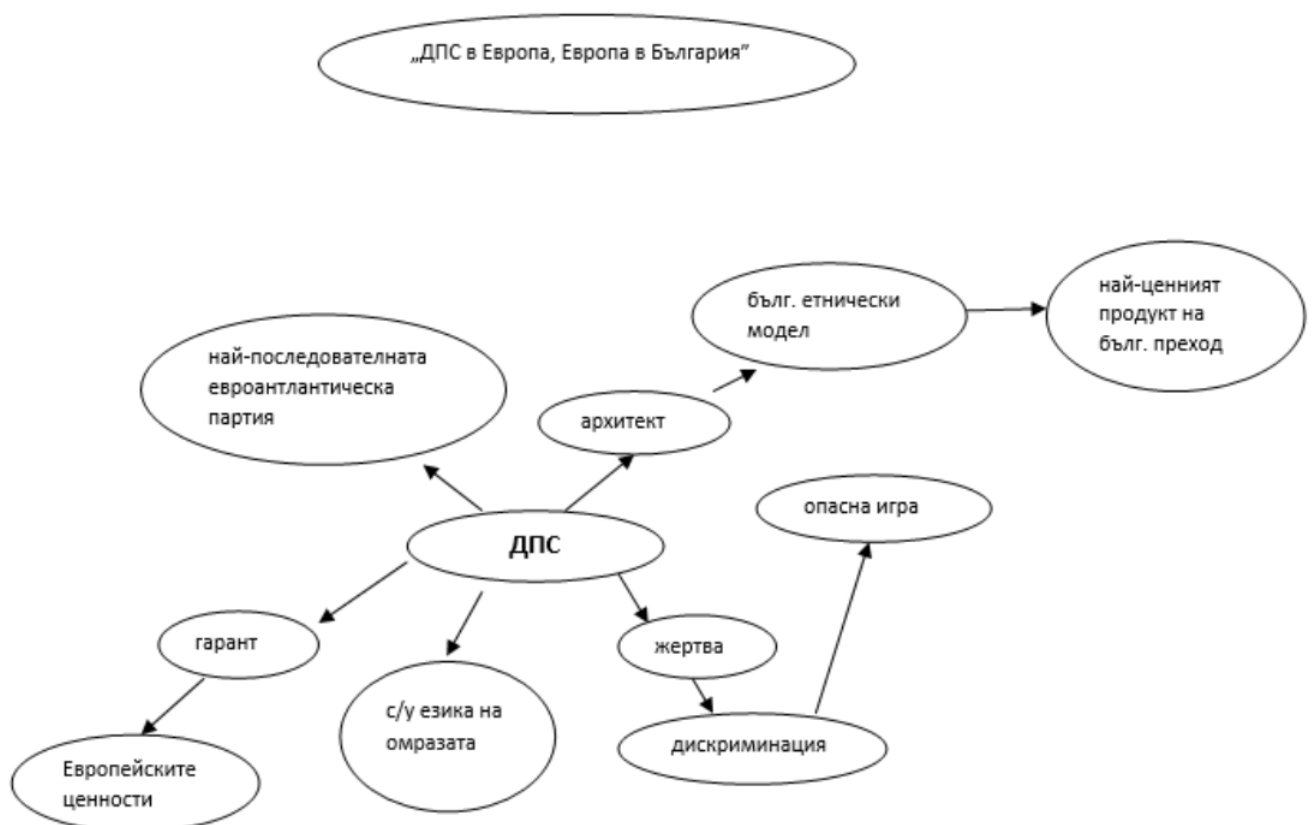

- В реториката на лидера на ГЕРБ почти изцяло отсъстват послания, свързани с реализирането на конкретни политики както на национално ниво, така и относно бъдещото развитие на Европа. Дискурсът е доминиран от критика на

правителството на Пламен Орешарски (в секторите, които ГЕРБ счита най-голям успех на своето управление – икономическа стабилност, развитие на инфраструктурата и усвояване на евро фондовете) и персонални критики срещу лидера на БСП Сергей Станишев – „дезертьор“, „объркан“, „некомпетентен“ и т.н. Отчетливо се налага темата за лъжата – правителството „лъже“ – за АЕЦ „Белене“, „Южен поток“ и т.н.; Сергей Станишев, Пламен Орешарски, Драгомир Стойнев и др. министри – „лъжци“;

- Образът на ГЕРБ е изграден като антипод на БСП – „честен победител“, „строи“, „нашата сила е в направеното“, „магистрали, детски градини, спортни зали...“ и т.н.; БСП (като част от новата „Тройна коалиция“): „откраднаха изборите“, „пагубна“, „безпринципна“, „зависима от „Атака“, „ДПС управлява“; и като партията, след управлението на която в страната винаги следва: „фалит“, „катастрофа“, „безработица“, „разпад“, „тотален“, „дългове“ и т.н., с които: „пак ние ще трябва да се оправяме“, „възстановяваме“, „стабилизираме отново“, „плащаме техните заеми“, „комунисти“, „ще свършат като Жан Виденов“ и т.н. (ГЕРБ се легитимира като автентична десница).

Семантична карта ДПС

- ДПС е единствената формация, която изгражда образа си изцяло на позитивна основа като: „най-последователната евроатлантическа партия“, „гарант за спазването на европейските ценности“, „архитект на българския етнически модел-най-ценният продукт на прехода“ и като „жертва на дискриминация“, „езика на омразата“ и т.н.

И трите нови формации в лицето на „България без цензура“, АБВ и Реформаторският

Семантична карта „България без цензура“

- Посланията се открояват с висока негативност и силна персонификация, най-вече по отношение на президента Р. Плевнелиев и Бойко Борисов – „слуги на Иво Прокопиев“, „мижитурка“, „сикаджия“, „размахваше бухалката“, но и срещу останалите – С. Станишев – „крие се зад парите на жена си“, Радан Кънев – „Рамадан Кунев“ и т.н.;
- Реториката на Н. Бареков представлява конгломерат от настоящи и вече изоставени от останалите партии популистки послания, както на ниво политики (предимно от БСП и АБВ): реиндустриализация, отмяна на плоския данък, борба

с демографската криза, развитие на регионите, атаки срещу чуждестранните ЕРП-та, банки, частни съдебни изпълнители и т.н., така и на ниво политически дискурс (Атака, БСП, АБВ, ГЕРБ): „промяна“, „алтернатива“, „патриотична“, „окрадоха държавата“, „ние не сме управлявали“, „ще свалим ДПС от власт“ и т.н. С приближаването на изборите, реваншистките призови отстъпват в полза на социалните обещания – „повече – за бизнеса, пенсионерите, майките и т.н.“, „безплатни лекарства, таблетки и т.н.“, патриотичните призови и носталгията по комунизма – „при комунизма имаше сигурност“, „преди 25 години беше по-добре“, „България трябва пак да стане народна република“ и т.н.;

- Доминира явния апел към народа и морализаторската екзалтация на неговите добродетели–„аз съм постоянно при хората и говоря техния език“, „аз съм шансът на изстрадалия български народ да си каже думата“ и т.н.

Семантична карта АБВ

- Позиционират се като „следващото ляво“. Посланията са насочени в уязвимите за БСП теми на „изоставени обещания“ като отмяната на плоския данък,

- Отличават се в общия контекст на силно негативен дискурс с призивите си за „съгласие“, „консенсус“, „разум“, „диалог“, „сътрудничество“.

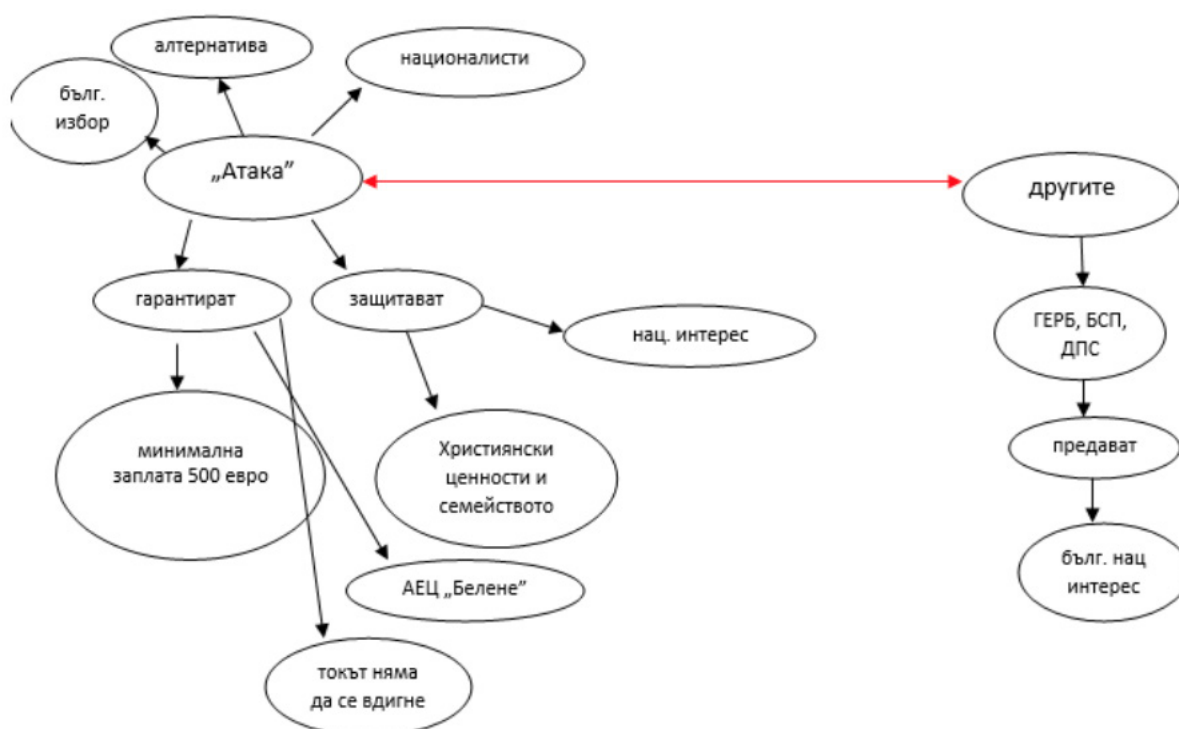
[illegible]

- При конструирането на собствения образ преобладават думите и словосъчетанията, изразяващи единството на коалицията – „заедно“, „единство“, „отбор“, „обединение“ и т.н. Критичният тон е насочен в голяма степен срещу партиите – „клонинги“, „ментета“, „рубладжи“, „руски слугинаж“– ББЦ и „Атака“, ДПС – „дерибеи“ и в последните две седмици – срещу правителството и БСП – „национални предатели“, „искат да ни превърнат в Задунайска губерния“, „контролирани от Кремъл, Газпром“ (във връзка с разкритията направени от РБ за

действията на кабинета по проекта „Южен поток“);

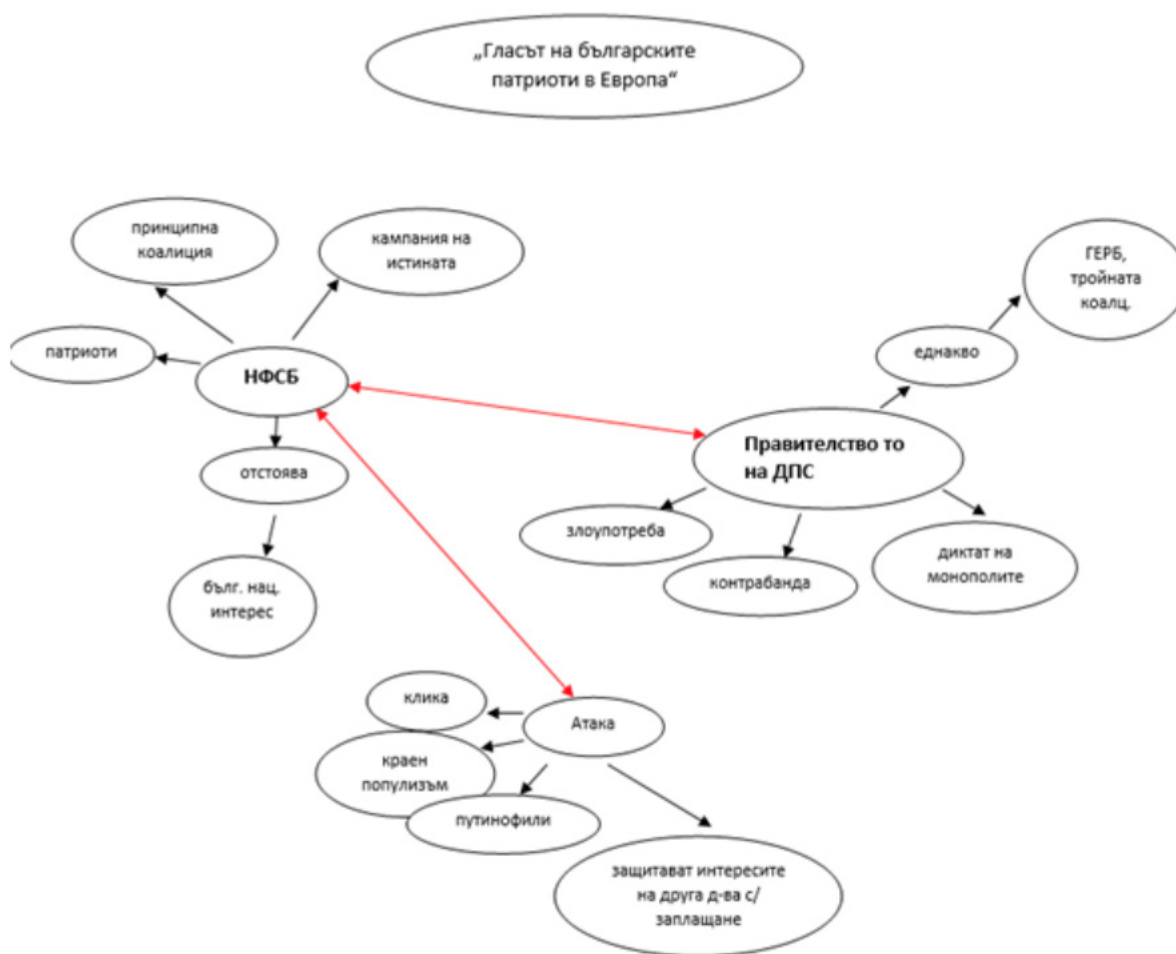
- На лице е известна хаотичност при формулирането на посланията, опит за преодоляването на която са позициите на блока за отстояване на енергийната независимост на страната и в частност идеята за инициране на общ енергиен съюз и „Южен поток“;
- Неизяснена остава позицията на РБ по отношение на ГЕРБ – „конкуренти“, „на различни позиции“, „принципни различия“, но „заедно срещу националното предателство, извършено от БСП“, без конкретен отговор относно бъдещото развитие на отношенията.

Семантична карта „Атака“

- „Атака“ използва обичайния си предизборен подход за позициониране на основата на една тема – чрез яростна защита на проруската позиция във връзка с възникналата криза в отношенията между ЕС и Русия;
- Извън това, с наближаването на изборите формацията се връща към посланията, донесли й успех след февруарските протести през миналата година – „минимална работна заплата от 500 евро“, в подкрепа на строежа на АЕЦ „Белене“, срещу „чуждите монополи“ и „повишаването цената на тока“;
- Образът на партията е постулиран на основата на „истинските националисти“, „защитници на християнските ценности и семейство“ срещу „другите“, които предават „българския национален интерес“.

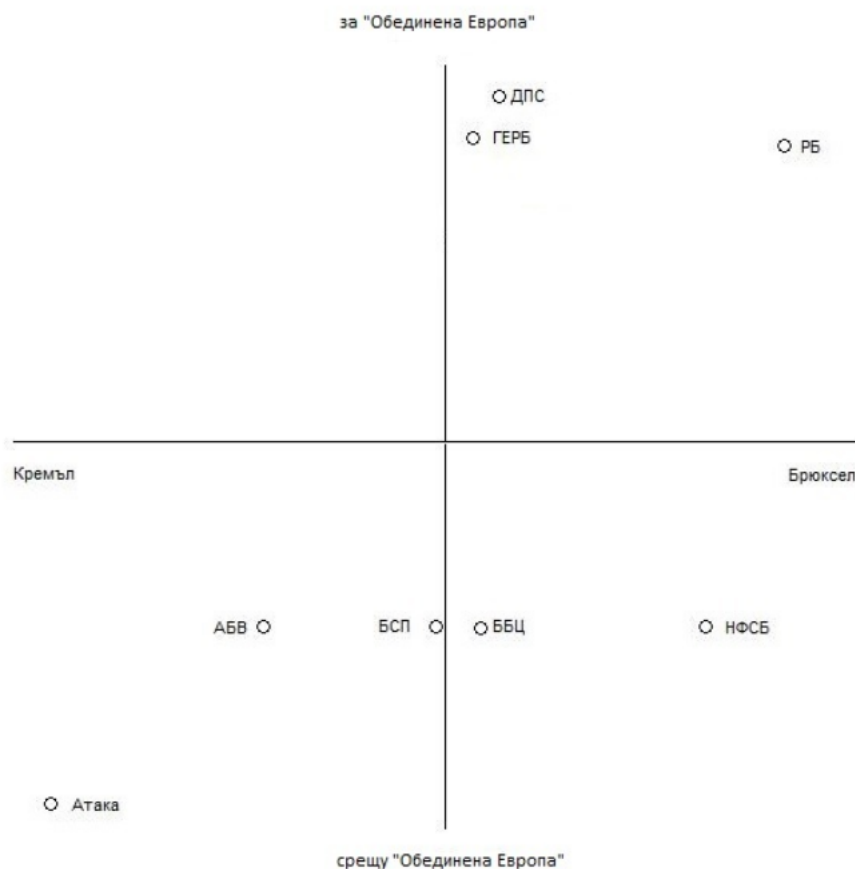
Семантична карта НФСБ

- Реториката на НФСБ е изградена на основата на противопоставяне както срещу управляващия съюз – „управлението на ДПС“, „еднакво“ с това на ГЕРБ и Тройната коалиция, така и срещу „Атака“ като основен конкурент в националистическата ниша – „клика“, „путинофили“, „защитават интересите на друга държава срещу заплащане“.

Възникналата криза в отношенията между ЕС и Руската федерация във връзка със ситуацията в Украйна, доведе до вътрешно преструктуриране на политическата среда в страната като политическите партии се оказаха в ситуация, в която се налага да се позиционират спрямо съюзническата позиция, заета от президента Плевнелиев и правителството. Това доведе до повишаване на антиевропейската реторика, не само при „Атака“, но по специфичен начин при БСП, ББЦ, АБВ и всички по-малки формации и независими кандидати. На практика елементи на антиевропейски дискурс отсъстват единствено в реториката на ГЕРБ и ДПС.

Разпределение на посланията на партиите на основата на % антиевропейски дискурс и проруска – проевропейска позиция.

- БСП срещат значителни трудности при аргументирането на позицията си по конфликта в Украйна. Поставен под натиска на електората на левията, където проруската ориентация е най-силно изразена, Атака и АБВ, от една страна, и необходимостта поне отчасти да следва общата европейска рамка на дебата, с приближаването на изборите Сергей Станишев все по-отчетливо застава зад проруската позиция – „фашистката идеология е жива“, „санкциите срещу Русия ще отслабят Европа“, „куфар, гара Русия, после следва – куфар, гара, София“, „властите в Киев трябва да приемат проект за нова конституция, трябва да се дадат повече права на регионите“ (руските тези). Невъзможността на лидера на БСП и ПЕС публично да се ангажира с критика на ЕС, която може да му коства загуба на легитимност, води до артикулиране на създалата се ситуация чрез противопоставяне на „Европа на десницата“ – „загуби доверието“, „неолибералният модел се провали“, „Европа е в грешните ръце“, „в беда“ и т.н. и налагането на тезата, че само „социална Европа“ би могла да бъде „успешна Европа“;
- Позиционирането на ГЕРБ спрямо конфликта с Москва е замаскирано чрез характерния за Бойко Борисов противоречив стил на говорене, но на практика е много близо до това на БСП и АБВ – „санкциите ще ни ударят“, „не бива да се скарваме с Русия“, „Южен поток ни е нужен“, „братска Русия ни продава най-скъпия газ“. Образът на Европа в дискурса на лидера на ГЕРБ запазва изцяло позитивни измерения със заявката, че партията е „гарант, че България ще остане на европейския път“;

- ДПС не е засегна от напрежението в БСП по отношение на Русия и поддържа проевропейска позиция. В посланията на партията най-отчетливо са откроява дебата върху европейските ценности и утвърждаване на ролята на движението като гарант за тяхното спазване. Формацията е единствената, която артикулира образа на Европа през нейния морален смисъл – „магията на заедността“, „богатство на различията“, „толерантност“, „демокрация“, „права на човека“;
- „България без цензура“ представя противоречива позиция по отношение на конфликта в Украйна – „санкциите срещу Русия ще бъдат катастрофа за нас“, „България може да е врата на Русия към Европа“, „ние трябва да сме плътно с ЕС“, което я поставя съвсем близо до позицията, заета от ГЕРБ. Образът на Европа в реториката на Николай Барев е представен в светлината на проваленото членство, което превръща България в „гетото на Европа“. Застъпена е тезата, че „Европа ни е длъжник“ и трябва да бъде „по-социална“;
- АБВ заема твърда проруска позиция във възникналата криза между ЕС и Русия – „позицията на правителството е крайна и неприемлива“, „санкциите са несправедливи“, „България има нужда от ползотворно сътрудничество с Руската федерация“, „те ще имат тежки последици за българската икономика и туризъм“. Отношението към ЕС е изградено през призмата на защита на националния интерес и необходимостта от „по-малко Европа“ – „Европа на нациите“, „България е универсалният виновник“, „не сме периферия“;
- Реформаторският блок влезе остро в дебата срещу руската анексия на Крим² и се позиционира в защита на европейското членство на България в опит да му придаде нов смисъл – отстояване на енергийната независимост на страната, която да стане инициатор, заедно с Полша, Румъния и балтийските страни, на общ европейски енергиен съюз. В дискурса на Радан Кънев се откроява идеята, че бъдещето на България в ЕС – „осъществен национален идеал“, е поставено под въпрос, а предстоящият вот ще бъде избор между „Европа и Евразия“. Въпреки това, и в случая се забелязват известни конфронтационни елементи – „безразличието на Брюксел, Париж, Лондон“, „Европа се подготвя да изостави България“, „ние няма да допуснем това, ще се сбием в ЕП“, „България не е шеста глуха“;
- „Атака“ заема най-твърдата позиция в подкрепа на проруската страна в конфликта ЕС-Русия – „санкциите срещу Русия, са санкции срещу България“, „ако правителството ги подкрепи, ще работим за свалянето му“, „България трябва да наложи вето“ и т.н. Формацията демонстрира и най-агресивното отношение спрямо ЕС – „съвременен Франкенщайн“, „гей-съюз“, „кръвосмешения, педофилия“ и т.н. Акцентът е поставен върху зависимостта на Европа от САЩ – „сателит на САЩ“;
- НФСБ полага значителни усилия да се разграничи от „Атака“ по отношение на основните си позиции. Това предопределя изразените от коалицията становища в контекста на кризата в ЕС – Русия и „Южен поток“ като проевропейски – „срещу прекрояването на граници в 21 в.“, без НАТО и ЕС, „България е заплашена от турска инвазия“, „Южен поток е технически неосъществим“ и т.н. Отношението към ЕС е разгледано през защита на националните интереси – „Европа на нациите“ и ползите, които страната има от своето членство – „трябва да използваме ЕС“, което прави позицията им близка до тази на ББЦ и АБВ.

БЕЛЕЖКИ

¹ За единица анализ се приемат посланията (думи, изрази, словосъчетания и твърдения), излъчени от партийните лидери и обявените водачи на листи през периода. Настоящото изследване не претендира за изчерпателност от фактологическа гледна точка, събраните данни нямат за цел да обхванат всичко, излязло от името на основните политически сили, а представляват опит за синтез на техните основни послания.

² „Реформаторският блок настоява България да има твърда позиция срещу анексията на Крим, като подкрепи международни санкции“ http://blog.reformatorskiblok.bg/2014/03/blog-post_8485.html